

Андрусенко Ірина,
науковий співробітник лабораторії початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У 1 КЛАСІ

Методичний коментарі щодо змісту навчання у 1-му класі

Формування природознавчої компетентності учня початкових класів це – особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин "людина - природа", що реалізується через змістові лінії: «Об'єкти природи», «Взаємозв'язки у природі», «Земля — планета Сонячної системи», «Україна на планеті Земля», «Рідний край», «Охорона і збереження природи», «Методи пізнання природи».

Складові природознавчої компетентності освітньої галузі «Природознавство» реалізуються через: мотивування учнів до мисленнєвої та мовленнєвої діяльності, спостережливості, допитливості і творчих здібностей; способи навчальної й природознавчої діяльності, які засвоюються учнями у формі розумових і практичних умінь і навичок; емоційно-ціннісне ставлення до природознавчої діяльності; урізноманітнення типології уроків (комбінований урок; урок-екскурсія; урок-подорож; урок-дослідження тощо); застосування практичних методів навчання на різних етапах уроку (спостереження, ігрові вправи, практичні дії, практичні роботи), методів взаємодіючого навчання (рольові ігри, робота в малих групах, в парах тощо) в поєднанні зі словесними методами навчання; застосування системи завдань з метою формування природознавчої компетентності; забезпечення змістових та мотиваційних зв'язків природознавства з навчальним матеріалом інших предметів початкової школи; здійснення співпраці вчителя з батьками, батьків з дітьми.

Природознавство як навчальний інтегрований предмет утворює система уявлень і понять, відібраних з різних природничих наук на основі ідеї розкриття

цілісності природи з урахуванням міжпредметних зв'язків у початковій ланці освіти і перспективних зв'язків із природознавчими курсами.

Головною метою «Природознавства» визначено формування природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих завдань про природу і людину, основ екологічних знань, опанування способів навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій у ставленні до природи. Вона досягається шляхом постановки й реалізації освітніх, розвивальних і виховних цілей.

Навчальна програма з природознавства реалізується як самостійна дисципліна. Загальний обсяг навчального часу у першому класі становить 68 годин на рік (по 2 год. на тиждень).

Зміст природознавства складається із таких розділів: «Вступ», «Світ, у якому ти живеш», «Світ неживої природи», «Світ живої природи», «Рідний край», «Моя країна – Україна», «Запитання до природи».

Кожен розділ поділяється на теми сутність яких полягає в розкритті уявлення чи поняття про предмет, явище, способи виконання певних дій чи видів навчальної діяльності.

Основною метою розділу «Світ, у якому ти живеш» є формування елементарних понять про природу, неживу і живу природу, рукотворні об'єкти, тіла, живі організми; уявлення про зовнішні ознаки об'єктів або явищ природи (відчуття, сприймання ознак, властивостей природничих об'єктів, їх зовнішніх взаємозв'язків); про спостереження та досліди як методи вивчення природи.

У процесі вивчення теми, учні оволодівають знаннями: що вивчає предмет природознавство, як розрізняти об'єкти неживої природи від об'єктів живої природи за їх ознаками, визначають рукотворні об'єкти серед об'єктів природи. Знають правила поведінки серед природи та дотримуються їх.

У розділі «Світ неживої природи» формуються елементарні поняття про Сонце, воду, повітря, ґрунт, гірські породи. Ці знання є основою встановлення причиново-наслідкових зв'язків у природі. У процесі засвоєння знань про Сонце та його значення на Землі, воду у природі та значення її у житті людини, повітря

та його властивості, гірські породи та їх значення для людини важливо, щоб учні зрозуміли значення та важливість даних об'єктів у природі. Під час вивчення розділу «Світ неживої природи» для визначення ознак і властивостей об'єктів, важливо застосувати досліди та спостереження. На основі сформованих знань про властивості води автори програми пропонують провести дослідницький практикум «Куди зникає вода з калюжі?»

Зміст розділу «Світ живої природи» розкриває різноманітність рослинного та тваринного світу. Осмислення учнями на доступному рівні теоретичних положень через конкретизацію в темах: «Рослини, їх будова», «Дерева, кущі, трав'янисті рослини», «Листяні та хвойні рослини», «Дикорослі і культурні рослини», «Кімнатні рослини», «Тварини», «Дикі і свійські тварини», «Комахи», «Риби», «Птахи», «Звірі», «Тварини живого куточка». Щодо змісту цього розділу, то слід зазначити, що в ньому подано багато назв рослин і тварин (родові і видові поняття), визначення ознак, встановлення зв'язків між неживою і живою природою.

На основі сформованих знань про властивості води автори програми пропонують провести дослідницький практикум «Як живуть комахи?»

Розділ «Рідний край» розкриває знання про предмети і явища природи рідного краю, взаємозв'язки між ними та певні способи дій. Учні вчаться розпізнавати засвоєні загальні поняття і закономірності в конкретних ситуаціях з опорою на спостереження та шляхом виконання дослідів. Зміст програми побудований за принципом концентричності. Розширення знань дасть можливість учням втамувати природну допитливість та задоволення пізнавальних інтересів. Екскурсія до водойми (до лісу), міні-проект «Моє улюблене місце відпочинку на природі» дасть можливість уточнити та систематизувати знання учнів про неживу та живу природу, рослинний і тваринний світ, водойми рідного краю, працю людей у місті/селі.

Впродовж вивчення даного розділу учні застосовують методи пізнання природи як спостереження, дослідження, моделювання.

«Моя країна – Україна» є найскладнішим розділом у вивченні для першокласників. Головна мета розділу сформувати елементарні поняття про Україну – Батьківщину та державу; водойми України, гори України; природу Карпат та Кримських гір, значення їх для людини.

Сформувати уявлення про карту України, умовні позначки на ній та відповідні предметні уміння.

Кожна із тем включає назви рослинного і тваринного світу, визначення їх ознак, встановлення зв'язків між неживою і живою природою.

На нашу думку, при розробці календарного планування, учителям варто врахувати та розподілити години розділу «Запитання до природи» з розрахунку по 1 год. до відповідного розділу за пропонованою тематикою. Оскільки, автори програми пропонують застосування активних методів навчання та впровадження елементів проектної діяльності з учнями першого класу, учителям варто визначити *місце* у календарному плані *час* проведення навчальної діяльності та продумати застосування міжпредметних зв'язків.

Формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики, передбачають формування системи уявлень та понять про предмети і явища природи, взаємозв'язки й залежності між ними; предметних умінь на основі засвоєних природознавчих знань.

Анотація. У статті піднімаються питання навчання природознавства у початковій школі, що передбачають формування системи уявлень та понять про предмети і явища природи, взаємозв'язки й залежності між ними; формування предметних умінь на основі засвоєних природознавчих знань.

Ключові слова: природознавство, предметна компетентність, інтегрований курс, між предметні зв'язки.

The article deals with the study of natural science in elementary school, which involves the formation of a system of representations and concepts about objects and phenomena of nature, interconnections and interdependencies between them; formation of subject skills on the basis of acquired natural knowledge.

Key words: natural science, subject competence, integrated course, between subject connections.

Газета «Початкова освіта» № 14-15 (638-639) квітень 2012р.

Природознавство. Коментарі щодо змісту навчання у 1-му класі